

บทความวิจัยสหกิจศึกษา

กระบวนการพิจารณาคำขออนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ ส่วนการอนุญาต สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่)

Process of Applications for Permits to Utilize Forest Areas: Permission Division, Forest Resources Management Office No. 1 (Chiang Mai)

ณัฐริดา เมืองแก้ว¹ วิชฎภัสต์ สังพาลี^{1*} ปิยกร ใจเขื่อน² สุธีระ เหมฮึก^{1*} และ จุฑามาศ อัจฉนาเสียว¹

Natthida Muangkaew¹ Witchaphart Sungpalee^{1*} Piyakon Jaikheuen² Sutteera Hermhuk^{1*} and Chuthamat Atnaseo¹

¹ สาขาเกษตรศาสตร์ คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อ.ป่าตันทราย จ.เชียงใหม่ 50290

¹ Agricultural, Faculty of Agricultural Production, Maejo University, San Sai, Chiang Mai 50290

² ส่วนการอนุญาต สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ตำบลช้างคลาน อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50100

² Permission Division, Forest Resources Management Office No. 1 (Chiang Mai), Chang Khlan Subdistrict, Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai Province 50100, Thailand

* [sutheera@mju.ac.th](mailto:sutteera@mju.ac.th)

Abstract

The decline of forest areas and the degradation of forest resources have become critical issues in Thailand, affecting biodiversity, watershed systems, and environmental and economic security. This situation is particularly significant in the northern region, which serves as a major forest resource base of the country. Therefore, the forest use permitting process plays an essential role in balancing conservation and development. This study aimed to examine the review process for applications to utilize forest areas at the Permission Division, Forest Resources Management Office No. 1 (Chiang Mai), analyze the duration of each procedural stage, identify factors causing delays, and propose improvement measures. A Descriptive Quantitative Research approach was employed. The study analyzed 498 actual permit applications submitted during 2020–2025, together with field observations and in-depth interviews with relevant officials. The results revealed that although the review process is clearly structured under legal and regulatory frameworks, a significant bottleneck occurs at the document verification and inter-agency coordination stage. Approximately 45.4% of applications accumulated at this stage, while only 1.4% progressed to field inspection. Key factors contributing to delays included incomplete documentation, application forms that do not support effective preliminary screening,

บทความวิจัยสหกิจศึกษา

reliance on paper-based information systems, and limitations in human resources This study proposes practical measures, including the implementation of a mandatory checklist prior to application acceptance, the development of an e-Permit system integrated with land databases and Geographic Information Systems (GIS), the establishment of Service Level Agreements (SLAs) for each procedural stage, capacity development of personnel, and the enhancement of community participation. These measures are expected to reduce processing time, improve transparency and efficiency in public administration, and strengthen sustainable forest resource management at both regional and national levels.

Keywords: Forest-use permitting, Forest resource management, Permit process

บทคัดย่อ

การลดลงของพื้นที่ป่าไม้และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้เป็นประเด็นสำคัญของประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพแหล่งต้นน้ำและความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจโดยเฉพาะในภาคเหนือซึ่งเป็นฐานทรัพยากรป่าไม้หลักของประเทศกระบวนการอนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพิจารณาคำขออนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ของส่วนการอนุญาต สหกิจศึกษาทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 เชียงใหม่ ศึกษาวิเคราะห์ระยะเวลาในแต่ละขั้นตอน ระบุปัจจัยที่ทำให้เกิดความล่าช้าและเสนอแนวทางปรับปรุงกระบวนการวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบเชิงปริมาณแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Quantitative Research) โดยวิเคราะห์ข้อมูลค่าของจริงจำนวน 498 คำขอ ในช่วงปี พ.ศ. 2563–2568 ร่วมกับการสังเกตการปฏิบัติงานและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง พบว่า แม้กระบวนการพิจารณาจะมีกรอบกฎหมายและระเบียบที่ชัดเจน แต่ยังคงคอขวดในขั้นตอนการตรวจเอกสารและการประสานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน โดยร้อยละ 45.4 ของคำขอสะสมค้างอยู่ในขั้นตอนนี้ และมีเพียงร้อยละ 1.4 ที่เข้าสู่การตรวจภาคสนาม ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ เอกสารไม่ครบถ้วน แบบฟอร์มไม่ถูกต้องการตัดขวาง การใช้ระบบข้อมูลแบบเอกสาร และข้อจำกัดด้านบุคลากร ผู้วิจัยเสนอแนวทาง ได้แก่ การจัดทำบัญชีคำขอ กอรรบคำขอ การพัฒนาระบบ e-Permit เชื่อมโยงฐานข้อมูลที่ดิน และ ฐานข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ การกำหนด Service Level Agreement (SLA) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อลดระยะเวลา เพิ่มความโปร่งใส และสนับสนุนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การอนุญาตใช้ประโยชน์ป่าไม้, การจัดการทรัพยากรป่าไม้, กระบวนการอนุญาต

คำนำ

ป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการคงอยู่ของระบบนิเวศและวิถีชีวิตมนุษย์ สืบเนื่องจากเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตมากมาย และให้คุณประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสังคม งานวิจัยโดยจิราพงษ์และคณะ (2564) เน้นย้ำว่า “ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญมากในระบบนิเวศ” ซึ่งอำนวยความสะดวกแก่คนทั้งทางตรง (เช่น เนื้อไม้ เชื้อเพลิง และ สมุนไพร) และทางอ้อม (การกักเก็บคาร์บอน ลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม) องค์การอาหารและเกษตรแห่ง

บทความวิจัยสหกิจศึกษา

สหประชาชาติ (FAO, 2020) ยังชี้ว่าการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็นต่อสมดุลของระบบนิเวศทั่วโลก ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้อยู่ในภาวะวิกฤต เช่น ข้อมูลจากมูลนิธิสืบนาคะเสถียรระบุว่าป่าไม้ไทยลดลงอย่างต่อเนื่องจากการบุกรุก การตัดไม้ทำลายป่า และการก่อสร้างขนาดใหญ่ โดยปกติป่าไม้ก่อให้เกิดประโยชน์ทางตรง เช่น เชื้อเพลิง ยาและสมุนไพร รวมทั้งการกักเก็บคาร์บอนลดโลกร้อน นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ทางอ้อมสำคัญ เช่น ควบคุมน้ำ การพังทลายของดิน เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และเป็นแหล่งความหลากหลายชีวภาพ ทุกการลดทอนพื้นที่ป่าอาจทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุลและส่งผลกระทบต่อสังคมใกล้เคียงอย่างชัดเจน ประเทศไทยมีนโยบายและกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่าไม้อย่างเข้มงวด เพื่อรักษาพื้นที่ป่าให้ยั่งยืนตามเป้าหมายที่กำหนด เช่น มีนโยบายให้พื้นที่ป่าไม้อย่างน้อยร้อยละ 40 ของประเทศ นอกจากนี้ การอนุรักษ์ป่าไม้ต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายควบคู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชน พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 บังคับว่าการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ทุกกรณีต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ โดยมีการลงโทษผู้ละเมิดอย่างรุนแรง (Wade & Forsyth, 2014) ความจำเป็นเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้เป็นเรื่องใกล้ตัวและมีความสำคัญต่อชุมชนอย่างยิ่ง จากบริบทข้างต้น การศึกษาวิชาการอนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้จึงเป็นหัวข้อที่น่าสนใจ งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษากระบวนการพิจารณาคำขออนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ ที่สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ซึ่งเป็นหน่วยงานความสะดวกให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยพิจารณาทั้งประสิทธิภาพและการปฏิบัติตามกฎหมายป่าไม้

ขอบเขตการศึกษา คือมุ่งเน้นของจริงรวมค่าของอนุญาตใช้พื้นที่ป่าไม้ในความรับผิดชอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ข้อมูลย้อนหลังปี พ.ศ. 2563-2564 และ 2568-2569 (เป็นข้อมูลระหว่างดำเนินการ) และ ศึกษากระบวนการตั้งแต่การยื่นคำขอ ตรวจสอบเอกสาร ลงพื้นที่ จนถึงการออกใบอนุญาต

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และอธิบายกระบวนการพิจารณาคำขออนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ในระบบ โดยมุ่งศึกษาระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ ตั้งแต่การรับคำขอ การตรวจสอบเอกสาร การตรวจสอบสภาพป่าในพื้นที่ จนถึงการออกใบอนุญาต เพื่อสะท้อนภาพรวมการดำเนินงาน ระบุขั้นตอนที่ใช้เวลานาน และวิเคราะห์จุดคอขวดที่ส่งผลต่อความล่าช้า การเลือกใช้สถิติเชิงพรรณนามีความเหมาะสม เนื่องจากการศึกษามุ่งอธิบายลักษณะและรูปแบบของกระบวนการดำเนินงานตามสภาพจริง มิได้มุ่งทดสอบสมมติฐานหรือควบคุมตัวแปรเชิงทดลอง ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารคำขออนุญาตที่จัดเก็บโดยส่วนการอนุญาต สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบคือ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (รวมถึงป่าเศรษฐกิจโซน E และป่าเกษตรโซน A) ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี และป่าอนุรักษ์โซน C ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ครอบคลุมช่วงปี พ.ศ. 2563-2568 ทั้งกรณีปกติและกรณีมีมติผ่อนผัน โดยใช้ข้อมูลทั้งหมดเป็นประชากรในการศึกษา (population study) เพื่อให้สะท้อนภาพรวมของระบบอย่างครบถ้วน ข้อมูลที่รวบรวมประกอบด้วยวันที่ดำเนินการในแต่ละขั้นตอน สถานะคำขอ และประเภทคำขอกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มจากการประสานงานเพื่อเข้าถึงเอกสารต้นฉบับ จากนั้นตรวจสอบรายละเอียดแต่ละรายการและบันทึกข้อมูลสำคัญลงในฐานข้อมูลที่ออกแบบให้สอดคล้องกับลำดับขั้นตอนการดำเนินงานจริง เพื่อลดความคลาดเคลื่อน

บทความวิจัยสหกิจศึกษา

ในการคำนวณระยะเวลา ข้อมูลทั้งหมดถูกจัดระบบในโปรแกรม Microsoft Excel และคำนวณระยะเวลาดำเนินการ (วันทำการ) ของแต่ละขั้นตอน ก่อนนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าการกระจาย เพื่ออธิบายลักษณะของระยะเวลาในกระบวนการทั้งหมด จากนั้นนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบระหว่างประเภทคำขอ เพื่อพิจารณาความแตกต่างของระยะเวลาดำเนินการ และระบุขั้นตอนที่มีค่าระยะเวลาสูงกว่าค่าเฉลี่ยอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึงจุดคอขวดของระบบ ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับการอภิปรายประสิทธิภาพของกระบวนการ และการเสนอแนวทางปรับปรุงเชิงกระบวนการในส่วนถัดไป

เครื่องมือที่ใช้

โปรแกรม Microsoft Excel (ฟังก์ชันสถิติพื้นฐาน PivotTable และแผนภูมิต่างๆ) และแบบบันทึกข้อมูลที่จัดทำขึ้นโดยผู้วิจัย วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1.คำนวณสถิติเชิงพรรณนา (ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน การแจกแจงความถี่และร้อยละ) ของระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละขั้นตอน
- 2.วิเคราะห์จุดคอขวดโดยเปรียบเทียบระยะเวลาเฉลี่ยและปริมาณงานค้างคั่ง (accumulated backlog) ต่อขั้นตอน
- 3.นำเสนอผลในรูปตารางและแผนภูมิต่างๆจาก Excel เพื่อสรุปขั้นตอนที่ต้องปรับปรุง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงกระบวนการพิจารณาคำขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าไม้ลักษณะเป็นลำดับขั้นตอนที่เชื่อมโยงกัน โดยระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ ขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ถือเป็นช่วงสำคัญที่มีผลต่อระยะเวลาของกระบวนการทั้งหมด ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการคัดกรองและตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นอย่างมีประสิทธิภาพ รายละเอียดขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการในแต่ละช่วงแสดงไว้ใน Table1

Table 1. Process for reviewing permit applications to utilize forest areas and average processing time (working days).

Step	Work Description	Responsible unit	Processing time (working days)
Application submission	Submission of application to use National Reserved Forest area	Applicant / Receiving office	1
Document verification	Check completeness and eligibility of submitted documents	Forest Resources Management Office (Permission Division)	3-5

บทความวิจัยสหกิจศึกษา

Step	Work Description	Responsible unit	Processing time (working days)
Legal review	Verify legal conformity and restrictions	Legal Section / Permission Division	5-10
Area verification (GIS)	Analysis of map data and GIS	Forest Resources Management Office	5-10
Field inspection	On-site field inspection	Forest Officer	7-15
Preparation of opinion	Preparation of report for submission	Forest Resources Management Office	5-7
Submission to committee	Consideration by the National Reserved Forest Committee	National Reserved Forest Committee	7-15
Approval	Director-General of the Royal Forest Department or authorized representative	Royal Forest Department	5-10
Notification	Notification of result to the applicant	Receiving Unit	1-3

Remarks: Royal Forest Department, (2021)

Table 2. Number of Applications Classified by Processing Stage (Overall 2020-2025)

Processing Stage	Number of Applications	Percentage (%)
Application submission	89	17.87
Document verification	226	45.38
Legal verification	0	0.00
Area verification (GIS)	0	0.00
Field inspection	7	1.40
Preparation of opinion	0	0.00

Processing Stage	Number of Applications	Percentage (%)
Submission to committee	71	14.26
Approval	78	15.67
Notification	27	5.42
Total	498	100.00

Remarks: Data from the Permission Division, Forest Resource Management Office 1 (Chiang Mai), data as of February 17, 2026

จากการวิเคราะห์คำขออนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ (พ.ศ.2563-2568) ที่รวบรวมจาก สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) จำนวนทั้งสิ้น 498 คำขอ พบแนวโน้มสำคัญดังนี้ 1. การกระจายตัวของคำขอไม่สม่ำเสมอ — มากกว่าร้อยละ 45 ของคำขอ (226 คำขอ) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำขอที่ค้างอยู่ที่ขั้นตอน ตรวจสอบเอกสาร ขณะที่ขั้นตอนยื่นคำขอ/รับเรื่อง มีสัดส่วนร้อยละ 17.9 (89 คำขอ) และ ขั้นตอนอนุมัติ อยู่ที่ร้อยละ 15.7 (78 คำขอ) ส่วนขั้นตอนตรวจสอบภาคสนาม มีสัดส่วนน้อย (7 คำขอ ร้อยละ 1.4) ทั้งนี้พบว่า ปัญหาหลักของกระบวนการตรวจสอบเอกสารมากกว่าการลงพื้นที่ตรวจสอบจริง 2. ขั้นตอนตรวจสอบเอกสารเป็นจุดคอขวดหลักของกระบวนการ เนื่องจากมีคำขอสะสมสูง ทำให้งานไม่ไหลเบี่ยงขั้นตอนถัดไปอย่างต่อเนื่อง ผลจากการคั่งที่ขั้นตอนนี้คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อระยะเวลาของการพิจารณาเพิ่มขึ้น และลดความสามารถในการตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงนโยบาย 3. สาเหตุเชิงบริบทที่เป็นไปได้ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการบันทึกในชุดข้อมูลชี้ว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้คำขอค้างได้แก่แบบฟอร์ม/เอกสารไม่ครบถ้วน ต้องแจ้งแก้ไขหลายรอบ กระบวนการตรวจสอบมีหตุกยหน่วยงานเกี่ยวข้อง และทรัพยากรบุคคลที่รับผิดชอบงานตรวจเอกสารมีจำกัด 4. ผลกระทบเชิงนโยบายและมาตรการเร่งด่วน เพื่อลด backlog และเร่งให้คำขอไหลสู่การพิจารณาและอนุมัติ ควรพิจารณามาตร การเร่งด่วน เช่น (1) จัดทำ checklist ขั้นตอนรับเรื่อง (2) นำระบบ e-form/ระบบตรวจความครบเบื้องต้นมาใช้เพื่อลดการแจ้งแก้ไข (3) กำหนด Service Level Agreement (SLA) ระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนและติดตาม backlog รายสัปดาห์ (4) พิจารณาจัดสรรหรือเสริมบุคลากรในฝ่ายตรวจสอบเอกสารเป็นปริมาณงานสูงเป็นระยะ 5. ข้อจำกัดของการวิเคราะห์นี้ ผลสรุปข้างต้นมาจากการนับสถานะคำขอ (snapshot) และการแจกแจงเชิงปริมาณตามขั้นตอนเท่านั้น

อภิปรายผล

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เน้นความรอบคอบ โปร่งใส และการควบคุมการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมภายใต้กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างการพิจารณาที่ต้องผ่านหลายขั้นตอนและหลายระดับอำนาจ ไม่ว่าจะเป็ระดับพื้นที่ ระดับกรม หรือระดับนโยบาย สะท้อนถึงความพยายามของภาครัฐในการรักษาสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การที่ขั้นตอนการตรวจสอบคำขอมีปริมาณงานสะสมสูงสุด ดังแสดงใน Table1 แสดงให้เห็นถึง

บทความวิจัยสหกิจศึกษา

ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระบบการดำเนินงาน โดยเฉพาะภาระงานด้านเอกสารและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการกระบวนการทำงานที่ระบุว่า จุดคอขวดของระบบมักเกิดขึ้นในขั้นตอนที่มีความซับซ้อน และใช้เวลานานที่สุด หากไม่สามารถบริหารจัดการขั้นตอนดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลกระทบต่อความรวดเร็วของกระบวนการโดยรวม โดยเฉพาะในกรณีคำขอพื้นที่ขนาดใหญ่ที่ต้องเสนอผ่านหลายระดับการพิจารณา ซึ่งยิ่งเพิ่มความซับซ้อนของกระบวนการ เมื่อพิจารณาเชิงกรณีตัวอย่าง พบว่าคำขอเลขที่ XXXX/256X คำขอมติป่า 84 ซึ่งผู้ยื่นแบบเอกสารสิทธิครบถ้วน พร้อมแผนผังแปลงที่ดินระบุพิกัดในระบบ WGS84 และไฟล์ข้อมูลเชิงพื้นที่ (shapefile) สำหรับการตรวจสอบด้วยระบบ GIS ล่วงหน้า สามารถผ่านการคัดกรองเบื้องต้นได้ทันที ส่งผลให้เข้าสู่ขั้นตอนตรวจภาคสนามภายในระยะเวลาอันสั้น และได้รับการพิจารณาแล้วเสร็จเร็วกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของระบบอย่างมีนัยสำคัญ กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า “คุณภาพของคำขอ” มีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพของกระบวนการ และควรได้รับการส่งเสริมเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการยื่นคำขอ ในส่วนของขั้นตอนการตรวจสอบสภาพป่าในกรณีผอมผืน แม้จะมีความจำเป็นในเชิงกฎหมายและการอนุรักษ์ทรัพยากร แต่กลับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระยะเวลาการดำเนินงานที่ขึ้นอยู่มีนัยสำคัญ ทั้งนี้ การดำเนินการมาตรการผอมผืนในบางช่วงเวลาที่มีการปรับลดขนาดพื้นที่ หรือใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลเดิมมาประกอบการพิจารณา พบว่าสามารถช่วยลดระยะเวลาและเพิ่มจำนวนคำขอที่พิจารณาแล้วเสร็จได้อย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของแนวคิดการปรับปรุงกระบวนการทำงาน (process improvement) ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐ

โดยสรุป ระบบการอนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้มีความรัดกุมและสอดคล้องกับหลักการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังมีช่องว่างในกาพัฒนาเชิงกระบวนการ โดยเฉพาะการเสริมสร้างกลไกคัดกรองเบื้องต้น การกำหนดมาตรฐานเอกสารให้ชัดเจน และการลดความซ้ำซ้อนของการประสานงานระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้กระบวนการมีความคล่องตัวมากขึ้น ขณะเดียวกันยังคงรักษาสมดุลระหว่างประสิทธิภาพกับการบริการสาธารณะและเป้าหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระยะยาว

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการอนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ วิเคราะห์ระยะเวลาการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน และระบุปัจจัยที่ส่งผลต่อความล่าช้าในการพิจารณาคำขออนุญาต โดยใช้ข้อมูลจากระบบทะเบียนคำขออนุญาตของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการอนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้มีขั้นตอนที่ชัดเจนและเป็นระบบ ภายใต้กรอบกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ โดยสามารถแบ่งลักษณะการดำเนินงานออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ กรณีทั่วไป และกรณีที่อยู่ภายใต้มติคณะรัฐมนตรีผอมผืน ซึ่งทั้งสองกรณีมีขั้นตอนพื้นฐานใกล้เคียงกัน แต่กรณีผอมผืนจะมีขั้นตอนตรวจสอบสภาพป่าและสำรวจพื้นที่เพิ่มเติม ทำให้กระบวนการมีความซับซ้อนและใช้ระยะเวลาดำเนินงานมากขึ้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ขั้นตอนการตรวจสอบคำขอและแจ้งผู้ขออนุญาตดำเนินการจัดทำเอกสารประกอบ เป็นขั้นตอนที่มีปริมาณงานสะสมสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าขั้นตอนดังกล่าวเป็นจุดคอขวดสำคัญของกระบวนการทั้งหมด เนื่องจากต้องพิจารณาความถูกต้อง ครบถ้วน และความสอดคล้องของเอกสารกับข้อกำหนดและระเบียบที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังต้องมีการประสานงานระหว่างหลายหน่วยงาน ส่งผลให้ระยะเวลาการดำเนินงานในขั้นตอนนี้ยาวนานกว่าขั้นตอนอื่น นอกจากนี้ ยังพบว่าขั้นตอนการตรวจสอบสภาพป่า ซึ่งใช้เฉพาะในกรณีที่มีมติผอมผืน เป็นอีก

บทความวิจัยสหกิจศึกษา

หนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระบวนการล่าช้า เนื่องจากต้องใช้ทรัพยากรบุคคล เวลา และงบประมาณในการลงพื้นที่จริง รวมถึงการจัดทำรายงานผลการสำรวจอย่างละเอียด อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของผลการดำเนินงานพบว่า ค่าขออนุญาตส่วนใหญ่สามารถดำเนินการจนแล้วเสร็จและได้รับอนุญาตในที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของหน่วยงานในการปฏิบัติงานตามกรอบกฎหมาย แม้จะมีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรในบางช่วงของกระบวนการ โดยสรุป ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าระบบการอนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้มีโครงสร้างที่ชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพในบางขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารและการตรวจสอบสภาพป่า ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการปรับปรุงกระบวนการขออนุญาตให้มีความกระชับและลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอน โดยเฉพาะในส่วนของ การตรวจสอบเอกสารและการจัดทำรายงาน เพื่อให้สามารถลดภาระงานและระยะเวลาการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจพิจารณาปรับแก้ระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เช่น เปิดโอกาสให้สามารถใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลทางหรือดาวเทียมสำรวจในอดีตมาประกอบการพิจารณาได้

ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบดิจิทัล เช่น ระบบยื่นคำขออนุญาตออนไลน์ ระบบติดตามสถานะคำขอแบบเรียลไทม์ และฐานข้อมูลการดำเนินงานทรัพยากรป่าไม้ เพื่อเพิ่มความเร็วในการดำเนินงาน ลดข้อผิดพลาดจากการคัดลอกเอกสาร และเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการพิจารณา

ควรมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความรู้กฎหมายป่าไม้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และทักษะการบริหารจัดการงาน เพื่อให้สามารถรองรับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบราชการยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาระยะหนึ่งถึงศักยภาพของระบบอัตโนมัติในแต่ละขั้นตอน รวมถึงความพึงพอใจของผู้ขออนุญาต เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการปรับปรุงกระบวนการอนุญาตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างยั่งยืนในระดับประเทศต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) โดยเฉพาะส่วนการอนุญาต ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล เอกสารคำขออนุญาต และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณเป็นพิเศษ นายปิยกร ใจเชื่อน ที่ปรึกษาวิจัย และ อาจารย์สุธีระ เข็มฮัก อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย สำหรับคำแนะนำเชิงวิชาการ การตรวจสอบรายละเอียด และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ขอขอบคุณคุณอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่ให้ข้อเสนอแนะอันมีคุณค่าในการพัฒนางานวิจัยชิ้นนี้ รวมทั้งผู้ตอบแบบสอบถามและผู้ให้ข้อมูลภาคสนามทุกท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

บทความวิจัยสหกิจศึกษา

เอกสารอ้างอิง

Asian Forest Cooperation Organization. 2021. Thailand country information. AFoCO Knowledge Hub.

Committee on Natural Resources and Environment, National Legislative Assembly. 2019. Study report on sustainable forest resource management. Bangkok, Thailand: Secretariat of the National Legislative Assembly. [in Thai]

FAO-EU FLEGT Programme. 2021. Pathway to legal timber harvesting on public land clarified in Thailand. RECOFTC-FAO Stories.

Food and Agriculture Organization. 2018. Sustainable forest management and the ecosystem approach. Rome, Italy: FAO.

Food and Agriculture Organization. 2020. Global forest resources assessment 2020. Rome, Italy: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Forest Act, B.E. 2481 (1941). Royal Thai Government Gazette. [in Thai]

Forest Trends. 2022a. Thailand timber legality risk dashboard. Washington, DC: Forest Trends.

Forest Trends. 2022b. Thailand: Diagnoses and regulatory assessment of SMEs in the Mekong Region. Bangkok, Thailand: Forest Trends.

Hammer, M. and Champy, J. 1993. Reengineering the corporation: A manifesto for business revolution. New York, NY: Harper Business.

International Tropical Timber Organization. 2005. Status of tropical forest management: Thailand (SFM Tropics Report). Yokohama, Japan: ITTO.

Jaimun, J., S. Srisuk and K. Wongkham. 2021. Sustainable forest resource management and community participation. Bangkok, Thailand: Kasetsart University Press. [in Thai]

Ministry of Natural Resources and Environment. 2020. National forest policy. Bangkok, Thailand: Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. [in Thai]

National Reserved Forest Act, B.E. 2507 (1964). Royal Thai Government Gazette. [in Thai]

บทความวิจัยสหกิจศึกษา

Open Development Thailand. 2020. Forest policy and administration in Thailand. Bangkok, Thailand: Open Development Thailand.

RECOFTC. 2021. Community forestry in Thailand: Policy and practice. Bangkok, Thailand: RECOFTC.

Royal Forest Department. 2021. Forest area statistics of Thailand 2020. Bangkok, Thailand: Ministry of Natural Resources and Environment. [in Thai]

Saethep, N., J. Kiratiphumtana and W. Detkwinlerd. 2025. Legal issues in the conservation, restoration, management, and sustainable use of community forests. *Interdisciplinary Academic and Research Journal* 5(2): 1-14.

Seub Nakhasathien Foundation. 2020. Report on the state of Thailand's forests 2019–2020. Bangkok, Thailand: Seub Nakhasathien Foundation. [in Thai]

Sherpa, L. N. and P. Simogba. 2016. Sustainable forest management ties indigenous group together against eviction threats (Case study). *International Land Coalition/Asia Indigenous Peoples Pact*.

Thai Rath Online. 2022. Royal Forest Department launches e-permit to facilitate permit renewal services: Convenient, fast, and cost-saving. Available: <https://www.thairath.co.th/news/local/2422032> (March 4, 2026). [in Thai]

UN-REDD Programme. 2018. National forest reference emission level for Thailand (2013–2019). Chiang Mai, Thailand: REDD+ MRV Desk.

Wade, M. and T. Forsyth. 2014. Forest governance and environmental policy in Thailand. London, England: Routledge.